

EVLİLİK ÖNCESİ DÖNEMDEKİ GENÇ KIZLARIN AİLE PLANLAMASI İLE İLGİLİ BİLGİ VE DÜŞÜNCELERİ

Fügen GÖZ* Belgin BABADAĞLI** Nevin ALTINSOY**
İlknur YILDIZOĞLU**

Kabul Tarihi: 11.01.2005

ÖZET

Son zamanlarda modern kontrasepsiyon yöntemlerindeki büyük gelişmelere rağmen, aile planlaması yöntemlerinin kullanımı bazen bilgi eksikliği, sosyal kısıtlamalar, ekonomik kaygılar ve yan etkilerden korkma gibi nedenlerle yetersiz kalmaktadır.

Bu tanımlayıcı çalışmanın amacı, evlilik öncesi dönemdeki kızların aile planlaması ile ilgili bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesidir.

Araştırmanın evreni ve örneklemini Kocaeli ilinde evlenme çağında olup; 20 Mart –20 Haziran 2004 tarihleri arasında Kocaeli ili, Santral, Kırkikievler, Derince Ali Kahya ve Kuruçeşme Sağlık Ocaklarında aile planlaması seminerlerine katılan, 258 kişiden oluşmuştur.

Veriler soru kağıdı kullanılarak toplanmıştır.

Ki-kare değerlendirmesine göre sadece çalışma durumu ile evlendikten sonra kısa bir süre gebelikten korunma isteği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=7,288$; $P<0.05$)

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması, kontraseptif yöntemler, evlilik öncesi dönem, gebelik, gebelikten korunma.

ABSTRACT

Knowledges And Ideas About Family Planning of Pre Married Period Girls

Nowadays, inspite of big developments in modern contraceptive methods, sometimes its use is unsifficent because of some causes such as lack of education, social restricts, financial griefs and fair of side effects.

The aim of this descriptive study was to assess the knowledges and ideas about family planning of pre married period girls (n=258).

The universe and sample of this researh made from the 258 premarried period girls which had attending to the family planning seminars in Santral, Kırkikievler, Derince, Ali Kahya and Kuruçeşme Health Homes between 20 March –20 June 2004.

Data were colected with using a questionnaire.

After chi-square analysis, there was a positive relation only between of the girls occupitional state and wishes of the avoid from pregnancy for a time($\chi^2=7,288$; $P<0.05$)

Keywords: Family planning, contraceptive methods, premarried period, pregnancy, protection from pregnancy.

*Kocaeli Üniv. Kocaeli Sağlık Yüksekokulu (Yrd Doç Dr)
**Kocaeli Üniv. Kocaeli Sağlık Yüksekokulu (Öğr. Gör.)

GİRİŞ

Aile planlaması, çiftlerin ve bireylerin istedikleri sayıda çocuğa sahip olma ve doğumların arasını açmaya serbestçe ve sorumluca karar vermeleri ve bu amaçla bilgi, eğitim ve araçlara sahip olmaları aile planlaması olarak tanımlanmaktadır. Bu amaçla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır (Erdoğan 2001, Taşkın 2003).

Amaç; anne ve doğacak çocukların sağlıklı olması ve çocuk sahibi olmak istendiğinde gebeliğin oluşmasıdır. Ayrıca sık aralıklarla doğan çocukların anne karnında gelişmeleri tam olmamakla, sakatlık oranı yükselmekte, bakımları güçleşmekte ve bebek ölümleri artmaktadır (Schewerk 2002).

Bütün bunlar göz önüne alındığında aile planlaması amaçlarını şöyle sıralayabiliriz;

- Bireyleri ve aileleri, üreme sağlığı konusunda eğitmek
- Anne ölümlerini önlemek ve sağlığını korumak
- İstenmeyen gebeliklerin oluşmasını önlemek
- Bireyleri aile planlaması yöntemleri konusunda eğitmek (ITF Kad. ve Çocuk.EAB 2000, Özvarış 1998)

Çağımızda modern kontrasepsiyon yöntemi sayesinde daha başarılı sonuçlar elde edilmektedir.

Ancak eğitim eksikliği, sosyal kısıtlamalar, maddi kaygılar, yan etki korkusu kontraseptif yöntemlerin optimal kullanımı kısıtlamaktadır (Hatcher 1997).

Dünyada çoğu gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere yaklaşık 900 milyon üreme döneminde aile mevcut. Bu ailelerin dünya genelinde %43'ü gebelikten korunmaktadır (Akın 1996). Bugün en gelişmiş ülkelerden olan ABD'de bile tüm gebeliklerin yarısı hazırlıksız olarak meydana gelmektedir (Chez and Mishell 1997, Henshaw 1998).

Ülkemizde ise son 20 yıl içinde

sağlık düzeyinde büyük aşamalar kaydedildiyse de araştırmalar hala pek çok önlenebilir sağlık sorunlarının mevcut olduğunu göstermektedir. 2003 yılı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre de kadınların % 90'ının daha önce en az bir kez aile planlaması yöntemlerinden birini kullanmış olduğu belirlenmiştir. Bu yöntemlerin; %43'ü RİA , %60'ı geri çekme, % 38'i prezervatif, % 5.7'si cerrahi sterilizasyon, % 35'i hap ve % 2'si diğer geleneksel yöntemlerdir (TNSA, 2004). Bu sonuçlar ülkemizde aile planlaması konusundaki eğitim ve uygulamaların eksikliğini göstermektedir. Her ne kadar aile planlaması daha çok evli bireyleri ilgilendiren bir konu gibi algılsa da, genç kızların evlilik öncesinde bu konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmaları ile, aile planlamasına daha bilinçli yaklaşımları mümkün olacak ve böylece, evliliklerini daha sağlıklı sürdürebileceklerdir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın türü ve amacı:

Tanımlayıcı olarak planlanan bu araştırma, evlenme çağında olan genç kızların aile planlaması ile ilgili bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evreni ve örneklemini; 20 Mart –20 Haziran 2004 tarihleri arasında Kocaeli ili, Santral, Kırkikievler, Derince, Ali Kahya, Kuruçeşme Sağlık Ocaklarında Kocaeli Üniversitesi Kocaeli Sağlık Yüksek Okulu Ebelik Bölümü son sınıf öğrencilerinin hazırlamış olduğu aile planlaması seminerlerine gönüllü olarak katılan ve evlilik öncesi dönemde olan bayanların tamamından (n=258) oluşmuştur.

Veri toplama aracı: Veriler literatür bilgisinin ışığında araştırmacılar tarafından, araştırmaya katılan bireylerin sosyo demografik özellikleri ve aile planlaması yöntemleri ile ilgili bilgi ve düşüncelerinin ortaya konulmasına yö-

nelik olarak geliştirilen soru kağıdının kullanılması ile elde edilmiştir.

Veri toplama yöntemi: Veriler bire bir görüşme yolu ile, geliştirilmiş olan formun doldurulması şeklinde toplanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesi: Veriler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Değerlendirmede yüzdellik ve ki-kare istatistiksel yöntemleri kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmaya katılanların yaşları 15-39 arasında dağılım göstermekte olup, yaş ortalamaları 22.5 dir. Bunların %54.6'sı 20-24 yaş gurubu içerisinde yer almaktadır. Katılımcıların, %39.1'i lise mezunu, % 48.8'i nişanlı, %36. 4'ü bir erkek arkadaşına sahip olup, gurubun % 62'si herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulguların sonucuna göre; 258 genç kızdan % 57'si (n=147 kişi) aile planlamasını doğru olarak tanımlayabilmişlerdir. Tanımı doğru yapanların %65'i lise mezunudur. Çalışmamıza katılanların %39'unun lise mezunu olmasının sonucun böyle çıkmasında etkili olabileceğini düşünmekle birlikte, eğitim seviyesinin artmasıyla, katılımcıların bilgi seviyelerinin de artış göstermekte olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca bu sonuç Bolsoy'un lise 2.'inci sınıfta okuyan kız öğrencilerle yaptığı çalışmanın bulgularıyla da paralellik göstermektedir (Bolsoy 2003).

Katılımcıların %74'ü gebelikten korunma yolları konusunda bilgi sahibi

olmaları gerektiğine inanmakta ve %59'u bu konuda bilgi aldıklarını belirtmektedirler. AP konusundaki bilgileri en çok arkadaş (%14) ve kitaplardan (%14) aldıklarını, daha az olarak da halk eğitim merkezleri, kurslar, okul ve internetten faydalandıklarını belirtmişlerdir. Fikir sahibi olduklarını düşündükleri aile planlaması yöntemleri; oral kontraseptif (%73.6), RİA (%72.1), prezervatif (%68.2), koruyucu iğnelerdir (%50.8). Daha az kişi tarafından fikir sahibi olunan yöntemler ise; spermisit kremler (%7), diyafram (%8.5), norplant (%10.9), vazektomi (17.1), takvim yöntemi (%19.4), sütün koruması (%22.1), tüpligasyon (%37.2), geriçekme yöntemidir (%50.8). 2003 yılı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) sonuçlarına göre evlenmiş kadınlar arasında modern gebeliği önleyici yöntemlerden en fazla bilinenleri RİA (% 98), oral kontraseptif (%98), prezervatif (%90), tüpligasyon (%90) ve enjeksiyon (%82) yöntemleri iken, en az bilinen modern yöntemler kadın kondomu (%14) ve acil korunma hapıdır (%16) (TNSA 2004).

Bu sonuçlara göre bizim çalışmamızdaki genç kızlar ile TNSA çalışmasında bilgileri sorgulanan gurubun en çok bildikleri yöntemler benzer sırayı takip etmektedir. Her iki çalışmadan elde edilen yöntem bilme oranları arasındaki farklılık ise bir gurubun evli, diğerinin bekar olmaları ve bekarların bu bilgiye, yaşamlarının bu döneminde çok ihtiyaçları olmamasından kaynaklanabilir.

Tablo 1. Katılımcıların Aile Planlaması (AP) Konusundaki Düşünceleri

*Etkili olduğunu düşündükleri AP yöntemleri	S	%
Oral Kontraseptif	116	45.0
RİA	174	66.3
Prezervatif	102	39.5
Koruyucu İğneler	71	27.5
Spermisit	9	3.5
Norplant	9	3.5
Diyafram	5	1.9
Vazektomi	29	11.2
Takvim Yöntemi	9	3.5
Sütün Korunması	8	3.1
Tüpligasyon	86	33.3
Geri-çekme	35	13.6
Evlendikten sonra belirli bir süre korunmayı düşünme durumları	S	%
Evet	237	91.9
Hayır	21	8.1
Evlendikten sonra hangi yöntemle korunacakları	S	%
Oral Kontraseptif	57	22.1
RİA	46	17.8
Prezervatif	67	26.0
Koruyucu İğneler	26	10.1
Spermisit	1	0.4
Norplant	3	1.2
Diyafram	5	1.9
Vazektomi	2	0.8
Takvim Yöntemi	5	1.9
Tüpligasyon	1	0.4
Geri-çekme	31	12.0
Korunmayı düşünmüyorum	28	10.9
Bilmiyorum	38	14.7
TOPLAM	258	100

*Birden fazla cevap verilmiştir

Tablo 1’de Katılımcıların Aile Planlaması konusundaki düşünceleri yer almaktadır. Korunma yöntemlerinden etkili olduğu düşünülen seçeneklerin başında RİA (%66.3) gelmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %45’i oral kontraseptifleri, %39.5’i prezervatifi, %33.3’ü tüpligasyonu en etkili yöntem olarak belirtmişlerdir. Oysa literatürde yukarıda sayılı olanların dışında kalan diğer etkili yöntemlerden, koruyucu enjeksiyonlar (%27.5), norplant (%3.5), diyafram (%1.9) ve vazektomi

(%11.2) daha az kişi tarafından benimsenmiştir. Aile planlamasında daha az oranda tercih edilen diğer etkin modern aile planlaması yöntemlerini (koruyucu enjeksiyonlar, norplant, diyafram, vazektomi) kullanmayı tercih edeceklerini ifade edenlerin oranının daha az olmasının nedeni, bu yöntemlerin yaygın olarak kullanılmaması ve katılımcıların bu yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları nedeni ile açıklanabilir.

Evlendikten sonra korunmayı düşünenlerin sayısı oldukça fazladır (%91.9). Bunların %26.0'sı prezervatif, %22.1'i oral kontraseptif ve %17.8'i RİA ile korunmak istediklerini belirtmişlerdir. Aydın'ın Ordu Sağlık Yüksek Okulu'nda yaptığı çalışmasında katılımcıların %36.6'sı prezervatifi, %25.1'i oral kontraseptif'i ve %15.4'ü de RİA'yı gelecekte kullanacaklarını belirtmişlerdir (Aydın 2003). Bu sonuçlar bizim bulgularımızla benzerlik göstermektedir. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan geri çekme yöntemini ise, katılımcıların %12'si kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü'nün 2003 yılı verilerine göre, kadınların %74.3'ünün korunmakta olduğu, bunların %38.5'inin RİA, %35.2'sinin prezer-

vatif, %15.3'ünün oral kontraseptif, %2.3'ünün enjeksiyon, %8.5'inin cerrahi sterilizasyon ile korunduğu görülmektedir (Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü 2003). Kore'de Kim ve Kang tarafından yapılan bir çalışmaya göre kadınların %41.6'sının düzenli olarak bir kontraseptif yöntem kullandığı bulunmuştur (Kim and Kang 2003). Çalışmamızda gebelikten koruyucu bir yöntem kullanmayı düşünenlerin oranının diğer bulgulara göre çok yüksek çıkmasının nedeni, gurubun yaş ortalamasının düşük olması ve evliliğin hemen başlangıç dönemlerinde çocuk sahibi olma gibi bir rolü üslenmek istememelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu sonucu olumlu olarak yorumlayabiliriz.

Tablo 2. Katılımcılara Göre İki Gebelik Arası Süre ve İdeal Gebe Kalma Yaşı

İki gebelik arası	S	%
1 yıl	31	12.1
2 yıl	167	64.7
5 yıl ve üstü	60	23.2
İdeal gebelik yaşı	S	%
18 yaştan <	16	6.2
20-30 yaş	217	84.1
35 ve >	25	9.7
TOPLAM	258	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi genç kızların büyük çoğunluğu (%64.7'si) gebelik aralığını ve ideal

gebelik yaşını (%84.1'i) doğru olarak saptayabilmişlerdir

Tablo 3. Aile Planlamasına İlişkin Yanlış İnanışların Dağılımı

İNANIŞLAR	Evet		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Etkisiz olduğunu düşünme	10	3.9	248	96.2	258	100
RİA'nın paslanması	40	15.5	218	84.5	258	100
RİA'nın mideye kaçması	34	13.2	224	86.8	258	100
RİA'nın eşi rahatsız edeceği	70	27.1	188	72.9	258	100
RİA'nın baş ağrısına yol						

açacağı	36	14.0	222	86.1	258	100
RİA'nın unutkanlığa neden olduğu	24	9.3	234	90.7	258	100
RİA'nın kansere neden olması	17	6.6	241	93.4	258	100
Hapların kansere neden olması	23	90.7	235	9.3	258	100
Enjeksiyonların kansere neden olması	10	3.9	248	96.1	258	100
Hapların kilo aldırması	153	59.3	105	40.7	258	100
OK'de tekrar gebe kalamama	81	31.4	177	68.6	258	100
İki RİA arası rahmin dinlenmesinin gerekliliği	82	31.8	176	68.2	258	100

Tablo 3'de görüldüğü gibi aile planlamasına ilişkin yanlış inanış olarak katılımcıların % 59.3 gibi büyük bir çoğunluğu hapların kilo aldırıcı; % 31.8'i iki RİA arasında rahmin dinlendirilmesi gerektiği, %31.4'ü Oral kontraseptiflerde tekrar gebe kalamama durumunu belirtmişlerdir. Katılımcıların ortalama %10'undan daha azı enjeksiyonların, oral kontraseptiflerin ve RİA'nın kesin olarak kansere neden olduğunu belirtmişlerdir. Ülkemize oral kontraseptif kullanımı %6'dır. Geliş-

miş ülkelerde ise bu oran %14-34 arasındadır (Erdoğan 2001). Ülkemizde oral kontraseptif kullanımının yaygınlaşmamasının başlıca nedenleri yanlış inanışların değiştirilemeyişi, ilaçların eczanelerden reçetesiz, tavsiye üzerine, kullanım hakkında yeterli bilgi alınmaksızın yanlış kullanımlara yol açacak tarzda kullanılması ve sonucunda yetersiz korunma ve yan etkiler ortaya çıktığında baş vurulacak bir danışmanlık merkezinin olmayışıdır.

Tablo 4. Kürtajın Aile Planlaması Yöntemi Olarak Benimsenmesi

Kürtajın AP yöntemi olarak benimsenmesi	S	%
Evet	47	18.2
Hayır	211	81.8
Toplam	258	100.0

Tablo 4'de görüldüğü gibi, büyük bir çoğunluk (%81.8'i) kürtajı aile planlaması yöntemi olarak görmemektedir. Bu istendik bir sonuçtur. Sonucun böyle çıkmasında çalışmanın yapıldığı kesimin bilinçli olmasının yanı sıra hukuki yaptırımlarında etkili

olduğu düşünülmektedir. Literatür bilgilerine göre de kürtaj bir aile planlaması yöntemi değildir (Taşkın 2001). Diğer yandan kadınların %43.8'i istemediği gebe kalmaları halinde kürtaj olacaklarını ifade ederken, %18.2'si ise ne yapacaklarını bilmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5. Çalışma Durumlarıyla Evlendikten Sonra Belirli Bir Süre Korunma İstekleri Arasındaki İlişki

Çalışma Durumları	Evlendikten sonra belirli bir süre korunma düşünceleri					
	Evet		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Çalışıyor	77	78.6	21	21.4	98	100.0
Çalışmıyor	100	62.5	60	37.5	160	100.0
Toplam	177	68.6	81	31.4	258	100.0
Chi-Square	X ² =7.288;		P<0.005			

Tablo 5’de Genç kızların çalışma durumlarıyla evlendikten sonra belirli bir süre korunma istekleri arasındaki ilişki yer almaktadır. Yapılan ki-kare sonucuna göre genç kızların çalışma durumları ile evlendikten sonra bir süre gebelikten korunma istekleri arasında bir anlamlılık saptanmıştır ($\chi^2=7.288$; $P<0.05$). Buna göre çalışan bayanların hemen çocuk istemedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Aslında bu durum beklenen bir sonuçtur. Çalışmak ekonomik gereklilik olduğu kadar tüm kadınların en doğal hakkıdır. Modern dünyada olduğu gibi ülkemizde de üreme çağındaki kadınların azımsanmayacak çoğunluğu çalışarak ekonomik gelişmeye katkıda bulunmakta,

çalışan kadınların oranı ise her geçen gün bir öncekine göre artmaktadır. Artan oranlar hem gebe olarak çalışan kadın sayısını artırmakta hem de çalışma koşullarının yaratabileceği olumsuz şartlarla gebelik sürecinde de karşılaşma oranını artırmaktadır (Şatiroğlu ve Kabukçu, 2004). Dolayısı ile çalışan kadınlar gebeliklerini daha planlı yapmak durumunda kalmaktadırlar. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre de ülkemizde Sosyal Sigortalar Kurumu'na bağlı çalışan kadınların yüzde 80'inin çocuk istemediği bildirilmektedir (<http://sanalalem.net>). Bizim çalışmamızda da genç kızların %78.6'sının hemen çocuk istemedikleri görülmüş olup sonuçlar benzerdir.

Tablo 6. Kadınların Eğitim Durumlarına Göre İstenmeyen Gebelik Karşısındaki Kararları

Eğitim Durumu	Kararlar							
	Kürtaj		Doğum		Kararsız		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
İlkokul	13	54.2	3	12.5	8	33.3	24	100.0
Orta okul	24	35.3	34	50.0	10	14.7	68	100.0
Lise	41	40.6	40	39.6	20	19.8	101	100.0
Yüksekokul	35	53.8	21	32.3	9	13.8	65	100.0
TOPLAM	113	43.8	98	38.0	47	18.2	258	100.0
Chi-Square	X ² =15.048				P<0.005			

Tablo 6'daki sonuçların değerlendirilmesine göre; genç kızların evlendikten sonra istemeden gebe kalmaları halindeki kararları ile eğitim durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($\chi^2=15.048$; $P<0.05$). Diğer yandan, eğitim durumları ile kürtajı aile planlaması olarak görmeleri ve yaş grupları ile evlendikten sonra belli bir süre korunma istekleri arasında istatistiksel bir anlamlılık ortaya konulamamıştır. Elbetteki eğitimin bireylerin kendi sağlıkları ile ilgili almaları gereken kararlar üzerindeki olumlu etkisi yadsınamaz. Her ne kadar kürtaj bir aile planlaması yöntemi olarak görülmesi de tüm guruplarda kürtaj istenmeyen gebeliklerde bir çözüm yolu olarak görülmektedir. Oysa istenmeyen gebeliklerin önlenmesi için önceden bilinçli davranılırsa, anne sağlığı açısından çok riskli bir işlem olan kürtaj gündeme gelmeyecektir. Bizim çalışmamızda her ne kadar yaş gurupları ile evlendikten sonra belli bir süre korunma istekleri arasında istatistiksel bir anlamlılık ortaya konulamamış olsa da TNSA 2003 sonuçlar incelendiğinde,

KAYNAKLAR

- Akın A** (1996). Aile Planlaması Temel Kadın Hastalıkları ve Doğum Bilgisi. S: 136-167, Güneş Kitapevi, Ankara.
- Akın A** (1997). Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması. T.C Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Aydın İ** (2003). Sağlık yüksekokulunda okuyan öğrencilerinin kullanmayı düşündükleri aile planlaması yöntemleri ve yöntem seçimini etkileyen faktörler. Hemşirelik Forumu 6 (1): 28-33.
- Bolsoy N** (2003). Öğrenciler aile planlaması konusunda ne biliyorlar? II. Ulusal Ana Çocuk Sağlığı Kongresi Özet Kitabı. Aka Ofset, İstanbul.
- Chez R, Mishell R** (1997). Danforth Obstetrik ve Jinekoloji Doğum kontrolü: kontrasepsiyon, sterilizasyon ve gebeliğin sonlandırılması, Çev: Erez S, Yüce yayımları, Çevik Matbaacılık, 7. baskı, İstanbul.

hem evlenmiş hem de evli kadınlar arasında en düşük aile planlaması yöntemi kullanım yüzdesi 15-19 yaş gurubunda gözlenmekte, 25 yaşından sonra ise tüm yaş guruplarında bu yüzde 90 düzeyine ulaşmaktadır. Bu çelişki kişilerin evlilik öncesi ve sonrası dönemlerde düşüncelerinin farklılık gösterebileceği şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmaya katılan genç kızların % 74'ü aile planlaması ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Bilgileri değerlendirildiğinde, bu konuda beklenenden daha fazla bilgilerinin olduğu görülmüştür. Ancak aile planlaması ile ilgili bazı yanlış bilgilere sahip oldukları da ortaya çıkmıştır. Var olan bilgileri elde ettikleri kaynaklar incelendiğinde arkadaşlarından (%14) ve kitaplardan (%14) daha çok faydalandıkları belirlenmiştir. Bu nedenle evlenme çağındaki genç kızların bu konuda okullar, sağlık kuruluşları, Halk Eğitim Merkezleri v.b. kuruluşlar aracılığı ile daha formal bir şekilde bir şekilde bilgi-lendirilmelerinin sağlanması önerilebilir.

- Dervişoğlu A** (1995). Aile Planlaması Klinik Uygulama El Kitabı. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul.
- Demir Ü** (1999). Diyafram kullanan kadınların diyaframa ilişkin görüşlerinin kullanım özelliklerinin incelenmesi. Ege Üniv. HYO Dergisi. 2 (3):137-142.
- Erdinç S** (2001). Aile Planlaması ve Kontraseptif Yöntemler. Maternal-Fetal Tıp & Perinatoloji. Editör: M Sinan Beksaç, Kozan Ofset, İstanbul.
- Hatcher R** (1990). Kontraseptif Yöntemler. Çev. Editörü: Ayşe Akın Dervişoğlu. Demircioğlu Matbaacılık, 1. Baskı, Ankara.
- Henshaw S** (1998). Unintended pregnancy in the United States. Fam. Plan. Perspectives 30; 24-29.
- İTF Kadın ve Çocuk Sağlığı Eğitim ve Araştırma Birimi** (2000). Doğum Öncesi Eğitim, İstanbul.

Kim Mj, Kang HS (2003). A Comparative study of consistent and inconsistent contraceptive users on partner communication, perceived contraceptive control and sexual autonomy. *Taehan Kanho Hakoe Chi* 33(6): 784-91.

Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü (2003). Kocaeli ilinde aile planlaması yöntemlerinin kullanım sıklığı ile ilgili veriler.

Özvarış Ş (1998). Aile planlaması, Sağlık ve Toplum Dergisi 8 (3-4): 49-54.

Schewerk C (2002). Kontrasepsiyon. Kadın Hastalıkları ve Doğum. Çev. Editörü: Şahap Karaaliler. 1 baskı, Yüce Yayın, İstanbul.

Taşkın L (2003). Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği. VI. Baskı, Sistem Matbacılık, Ankara.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. TC. Sağlık Bakanlığı (2004). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü, SB. AÇS-AP Genel Müdürlüğü, DPT ve Avrupa Birliği, Ankara.

Tomruk D (1997). Aile Planlamasında Temel Bilgiler. Damla Matbacılık, Ankara.

Yılmaz D (1996). Aile Planlaması ve İnfertilite. Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği El Kitabı. Editör: Anahit Çoşkun., 1 Baskı, Birlik Ofset, İstanbul.

.....<http://www.ntvmsnbc.com/news>.
18.08.2004.

.....<http://www.mumcu.com>. 18.08.2004.

.....<http://www.sosyalhizmetuzmani.org.tr>
18.08.2004.